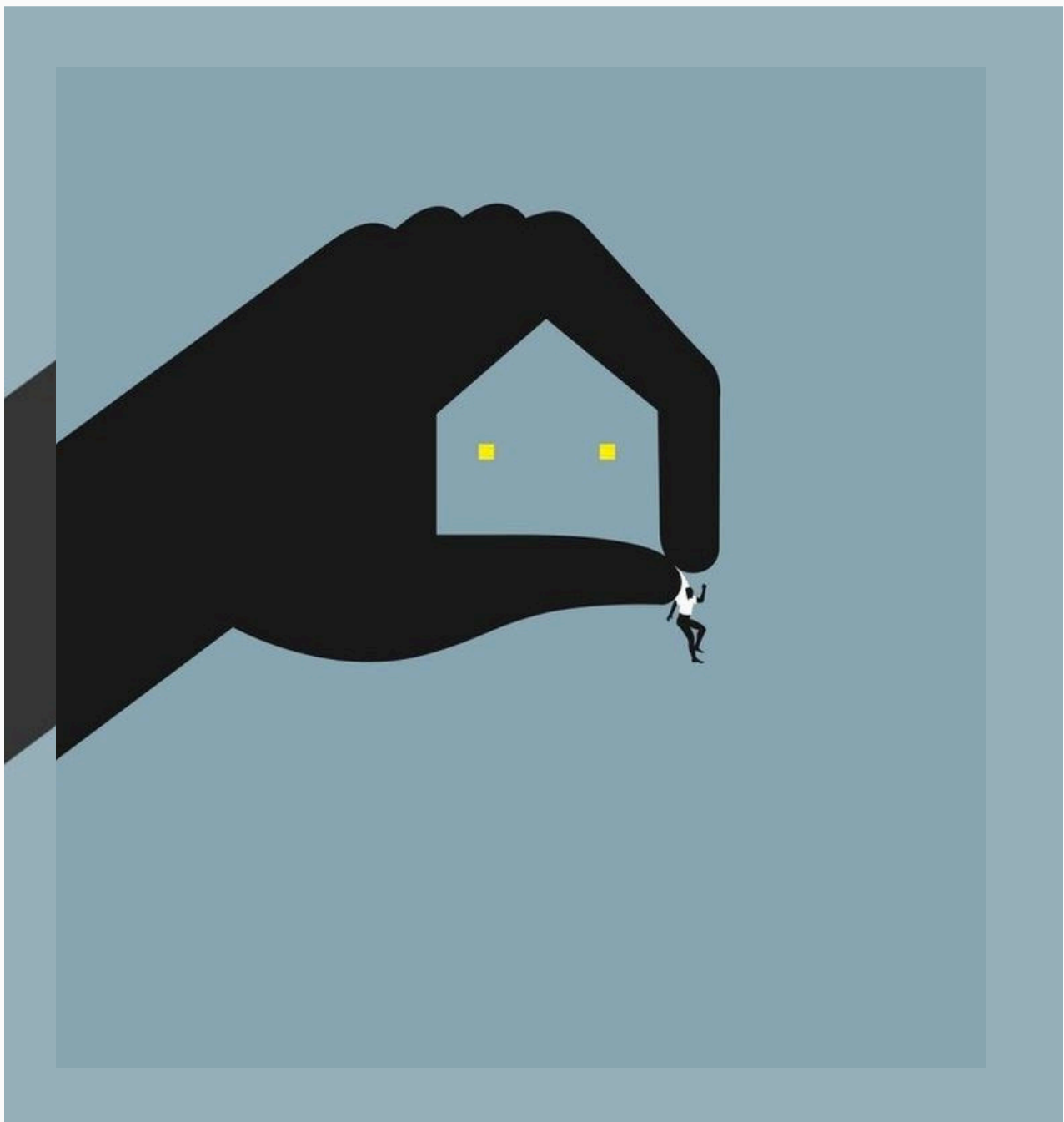

NDËRTIMI I QËNDRUESHMËRISË

Një Kornizë Politike për Financimin e Mbrojtjes së
Konsumatorëvetë Cenueshëm të Energjisë Elektrike të Kosovës

Autor: INDEP

Programi: Zhvillim i Qëndrueshëm

Publikuar: Dhjetor, 2024

Institute for Development Policy – INDEP

Botim i Institutit për Politika Zhvillimore (INDEP). Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk guxon të riprodhohet, të ruhet në ndonjë sistem të të dhënave apo të transmetohet, në asnjë formë apo mënyrë, pa pëlqim paraprak nga botuesi. Botimi mund të shpërndahet në formë elektronike, por vetëm në tërësi dhe vetëm për qëllime jokomerciale.

Ky punim mundësua me mbështetjen e Qeverisë Gjermane dhe implementuar nëpërmjet Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Projekti Energjetik në Kosovë. Pikëpamjet dhe opinionet e shprehura në këtë botim janë të autorëve. Ato jo domosdoshmërisht pasqyrojnë opinionet ose pikëpamjet e GIZ-it.

Përmbajtja

I. Hyrje	1
II. Kufiri i varfërisë së energjisë	2
III. Funkcionaliteti i Fondit	3
IV. Financimi i Fondit	5
A. Tatimi i Brendshëm i Karbonit.....	6
B. Fondi i Eficiencës së Energjisë – Investimet e Kursimeve	6
C. Të ardhurat nga Taksat Fkologjike.....	7
D. Skema e Detyrimit të Eficiencës së Energjisë	7
V. Rekomandime	7

I. Hyrje

Në dritën e lansimit të fundit të "Programit për Mbrojtjen e Konsumatorëve të Rrezikuar të Energjisë Elektrike" nga Qeveria e Kosovës,¹ është e domosdoshme të shqyrtohen dhe të ndërtohet mbi rekomandimet e kahmotshme të parashtruara nga Instituti për Politika Zhvillimore (INDEP). INDEP ka avokuar që nga viti 2018-19 për krijimin e një fondi për konsumatorët e rrezikuar, duke njohur nevojën urgjente për t'u adresuar sfidat me të cilat përballen grupet e marginalizuara në shoqëri.

Qëllimi i këtij dokumenti politikash është të ofrojë një set të plotë rekomandimesh që synojnë të formësojnë programin e sapolansuar për mbrojtjen e konsumatorëve të rrezikuar të energjisë elektrike. Ndërsa qeveria nis këtë nismë të rëndësishme, është jetike që të sigurohet jo vetëm ndihmë e menjëhershme, por edhe të ndërtohen themelet për zgjidhje të qëndrueshme dhe afatgjata. Ky dokument politikash do të përshkruajë strategjitë dhe masat kryesore për arritjen e këtij qëllimi, duke u fokusuar në financimin, funksionalitetin dhe strategjinë e zbatimit të programit.

Programi i sapoinicuar vendos një theks të veçantë mbi segmente të caktuara të shoqërisë, përfshirë personat me aftësi të kufizuara, prindërit që mbajnë vetë familjen dhe pensionistët që jetojnë vetëm, të cilët janë të ekspozuar ndaj varfërisë energjetike.² Është e qartë se kriza energjetike që ka përfshirë Evropën dhe ndikimet e vazhdueshme të ndryshimeve klimatike kërkojnë një politikë të fuqishme energjetike që mbron mirëqenien e të gjithë qytetarëve. Angazhimi i Qeverisë ndaj reformës energjetike, siç dëshmohet përmes Strategjisë së Energjisë 2022-2031, thekson rëndësinë e efikasitetit energjetik dhe mbrojtjes së konsumatorëve.

Ky dokument politikash synon të ndërtojë mbi përpjekjet e Qeverisë duke ofruar një model për suksesin e programit. Ai merr në konsideratë investimin e Qeverisë prej rreth 700 milionë euro në projekte afatgjata energjetike dhe paketën mbështetëse prej 75 milionë euro nga Bashkimi Evropian për të adresuar krizën energjetike. Për më tepër, ai përputhet me standardet ndërkombëtare për pragjet e varfërisë, siç citohet nga Ministri i Financave, Punës dhe Transfereve, duke siguruar që konsumatorët e rrezikuar të kenë qasje të drejtë në energji elektrike të përballueshme.

Në seksionet e mëposhtme, do të trajtojmë rekomandime specifike lidhur me kufirin e varfërisë energjetike, financimin e fondit, funksionalitetin e fondit dhe strategjinë e zbatimit. Këto rekomandime synojnë të transformojnë programin në një iniciativë pilot që jo vetëm të zbusë sfidat e menjëhershme me të cilat përballen konsumatorët e rrezikuar, por edhe të shërbejë si një mundësi për të hartuar një program gjithëpërfshirës dhe afatgjatë.

Strategjia e Energjisë 2022-2031 nënvizon rëndësinë kritike të mbrojtjes së mirëqenies së konsumatorëve të rrezikuar të energjisë elektrike në Kosovë.³ Kriza e fundit energjetike në Evropë solli në pah nevojën për një skemë të gjithanshme të mbrojtjes energjetike për të mbështetur ata që kanë nevojë. Skema ekzistuese, ndërsa ofron mbështetje financiare të drejtpërdrejtë në formën

¹ Kosovo Government, (2023), Lansohet Programi për Mbrojtjen e Konsumatorëve të Cenueshëm të Energjisë Elektrike, available in Albanian at <https://kryeministri.rks-gov.net/blog/lansohet-programi-per-mbrojtjen-e-konsumatoreve-te-cenueshem-ne-energji-elektrike/> (accessed in November, 2023)

² Ibid.

³ Republic of Kosovo, (2023), Kosovo Energy Strategy 2022-2031, Available at https://reskosovo.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/04/Strategjia-e-Energjise-e-Republikes-se-Kosoves-2022-2031_compressed.pdf (accessed in November, 2023)

e uljes së faturave të energjisë elektrike, historikisht ka qenë e kufizuar në dy kategori relativisht të vogla qytetarësh: përfituesit e Skemës së Ndihmës Përfituesit social dhe të luftës. Ky kriter i ngushtë përzgjedhjeje ka lënë pa mbrojtje shumë qytetarë që mund të jenë në rrezik të varfërisë energjetike.

II. Kufiri i varfërisë së energjisë

Varfëria energjetike mbetet një sfidë e ngutshme socio-ekonomike, veçanërisht për familjet me burime të kufizuara financiare. Ai përfaqëson paaftësinë për të përmbushur nevojat bazë të energjisë të nevojshme për ruajtjen e një standardi të mirë jetese. Vendosija e një pragu të qartë dhe të zbatueshëm të varfërisë energjetike është jetik për identifikimin e atyre që kanë nevojë për ndërhyrje të synuara. Ky prag u mundëson politikëbërësve të drejtojnë mbështetjen për familjet më të prekura, duke parandaluar marginalizimin e mëtejshëm socio-ekonomik.

B. Propozim për përcaktimin e kufirit

Për të trajtuar në mënyrë gjithëpërfshirëse varfërinë energjetike, është thelbësore një metodologji e fuqishme dhe gjithëpërfshirëse për përcaktimin e pragut. Duke u mbështetur nga analizat dhe përvojat e INDEP-it në politikën energjetike, ne propozojmë një qasje dinamike që merr parasysh si nivelet e të ardhurave ashtu edhe pjesën e të ardhurave të shpenzuara për shërbimet energjetike. Në mënyrë të veçantë, ne rekomandojmë përcaktimin e varfërisë energjetike si ndodh kur një familje shpenzon më shumë se 25% të të ardhurave të saj të disponueshme për shpenzimet e lidhura me energjinë.

Ky propozim përmirëson përkufizimet statike të bazuara në të ardhura dhe përputhet me praktikën më të mira ndërkombëtare për matjen e përballueshmërisë së energjisë. Përderisa draft Programi për Mbrojtjen e Konsumatorëve në nevojë në Kosovë identifikon familjet e varfra me energji bazuar në kufijtë e të ardhurave fikse (p.sh., të ardhurat për kokë banori prej 100 € ose të ardhurat shtëpiake prej 400 € për një familje prej katër anëtarësh), ai nuk arrin të kapë vlerën joproporcionale financiare. barrë e përjetuar nga shumë familje për shkak të kostove të ndryshueshme të energjisë dhe modeleve të konsumit.

Përparësitë kryesore të kësaj qasje të bazuar në shpenzime përfshijnë:

- **Matje më precize të barrës financiare:** Lidhja e pragut të varfërisë energjetike me përqindjen e të ardhurave të shpenzuara për energji siguron përfshirjen e familjeve që përjetojnë stres të konsiderueshëm financiar, edhe nëse të ardhurat e tyre i tejkalojnë pak kriteret e ardhurave fikse.
- **Përshtatshmëri ndaj ndryshimeve të tregut dhe ekonomisë:** Çmimet e energjisë shpesh ndryshojnë për shkak të faktorëve të jashtëm, përfshirë kërkesën sezonale dhe dinamikën e tregut global. Një prag fleksibel që merr parasysh këto variacione siguron mbrojtjen e familjeve gjatë periudhave me rritje të kostove.
- **Njohja e strukturave të ndryshme familjare:** Familjet më të mëdha zakonisht përballen me nevoja më të larta për energji, të cilat nuk adresohen siç duhet nga vlerësimet e bazuara në të ardhura për frymë. Një metrikë e fokusuar në shpenzime i akomodon këto variacione në mënyrë më të drejtë.
- **Relevancë e vazhdueshme përmes përditësimeve periodike:** Rishikimet e rregullta të pragut, të informuara nga trendet në çmimet e energjisë, konsumi i familjeve dhe kushtet socio-ekonomike, sigurojnë efektivitetin dhe aplikueshmërinë e tij të qëndrueshme.

Duke propozuar këtë prag të bazuar në shpenzime, INDEP synon të nxisë një kornizë të barabartë dhe gjithëpërfshirëse për adresimin e varfërisë energjetike në Kosovë, duke siguruar që politikat pasqyrojnë realitetet e jetuara të familjeve të cenueshme.

C. Roli i shtetit në vendosjen e kufirit

Përcaktimi dhe institucionalizimi i kufirit të varfërisë energjetike bie nën përgjegjësinë e qeverisë, veçanërisht të ministrive përkatëse si Ministria e Ekonomisë dhe Ministria e Financave. Udhëheqja e qeverisë siguron qëndrueshmëri, transparencë dhe përafrim me prioritetet kombëtare, siç theksohet në Strategjinë e Energjisë 2022-2031.

Përgjegjësitë e shtetit duhet të përfshijnë:

- **Politikëbërja e drejtuar nga të dhënat:** Kryerja e mbledhjes së të dhënave mbarëkombëtare mbi nivelet e të ardhurave dhe modelet e shpenzimeve të energjisë është kritike për vendosjen e një pragu që reflekton diversitetin socio-ekonomik të popullsisë.
- **Bashkëpunimi ndërmjet agjencive:** Koordinimi ndërmjet zyrave statistikore, rregullatorëve të energjisë dhe palëve të tjera të interesuara është i nevojshëm për të hartuar një metodologji që balancon përfshirjen me fizibilitetin administrativ.
- **Qeverisje transparente:** Procesi i përcaktimit të pragut duhet të përfshijë konsultime me shoqërinë civile, ekspertët e industrisë dhe komunitetet e prekura për të siguruar drejtësi dhe pranim publik.
- **Integrimi dhe monitorimi i politikave:** Pragu i përcaktuar duhet të informojë programet e asistencës për energjinë, skemat e subvencionimit dhe iniciativat e fokusuara në efikasitet, me mekanizma për përcjelljen e progresit dhe përshtatjen ndaj sfidave në zhvillim.

III. Funksionaliteti i Fondit

A. Dual Purpose – Subsidy and Investment

Funksionaliteti i fondit për mbrojtjen e konsumatorëve të pambrojtur të energjisë elektrike duhet të ketë një qëllim të dyfishtë: subvencione të menjëhershme për të zbutur varfërinë energjetike dhe investime afatgjata në efikasitetin e energjisë për të siguruar qëndrueshmëri. Kjo qasje vendos një ekuilibër midis ofrimit të ndihmës afatshkurtër dhe ndërtimit të qëndrueshmërisë sistematike ndaj krizave energjetike. Për ta arritur këtë, mund të nxirren mësim nga praktikat më të mira ekzistuese si **Fondi Kosovar për Garanci të Kredive (FKGK)** dhe **Fondi i Kosovës për Efikasitetin e Energjisë (FKEE)**.

FKGK, e themeluar sipas *Ligjit Nr. 05/L-057*, ka demonstruar se si instrumentet financiare të synuara mund të përmbushin efektivisht objektivat shoqërore dhe ekonomike. Neni 1 i ligjit thekson qëllimin e tij: *“të ndihmojë në plotësimin e nevojës për rritjen e qasjes në financa për ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme në Kosovë me qëllim të krijimit të vendeve të punës, rritjes së prodhimit vendor dhe shërbimeve me vlerë të shtuar”*. Në mënyrë të ngjashme, Fondi për Konsumatorët vulnerabël të Energjisë Elektrike duhet të ofrojë subvencione të synuara duke lehtësuar njëkohësisht investimet në efikasitetin e energjisë për të ulur kostot e energjisë për konsumatorët në afat të gjatë.

B. Investimi në Efikasitetin e Energjisë

Një strategji e fuqishme investimi në efikasitetin e energjisë është thelbësore për të siguruar qëndrueshmërinë afatgjatë të programit. Kjo strategji duhet të përfshijë mekanizma për identifikimin dhe priorizimin e përfituesve, si dhe një sistem efektiv shpërndarjeje.

1. Tabela e renditjes së konsumatorëve të cenueshëm

Për të optimizuar alokimin e burimeve, duhet të krijohet një **Tabela e renditjes së konsumatorëve të cenueshëm**. Kjo tabelë do të rendiste familjet bazuar në një kombinim të treguesve socio-ekonomikë, duke përfshirë:

- Të ardhurat dhe përbërjen e familjes
- Shpenzimet për energji si pjesë e të ardhurave
- Efikasitetin energjetik të njësive banesore

Ky mekanizëm renditjeje pasqyron qasjen e synuar të përdorur nga FKGK, e cila, në bazë të *Neni 5*, zbaton metodologji rigorozë të vlerësimit të rrezikut për të përcaktuar përshtatshmërinë për garancitë kreditore. Në mënyrë të ngjashme, tabela e renditjes do të sigurojë që fondet të alokohen për familjet me nevojën më të madhe, duke rritur kështu efektivitetin e programit.

2. Strategjia e Alokimit

Strategjia e alokimit duhet të bëjë një dallim midis komponentëve të ripërtëritshëm dhe jo-ripërtëritshëm, duke marrë frymëzim nga *Neni 34 i Ligjit Nr. 06/L-079 për Efikasitetin e Energjisë*. Sipas kësaj strukture:

- **Komponenti i ripërtëritshëm** do të financojë përmirësimet e efikasitetit energjetik, si izolimi i shtëpive, instalimi i sistemeve efikase të ngrohjes dhe zgjidhjet me energji të rinovueshme. Këto investime do të ulin kostot afatgjata të energjisë për familjet e cenueshme dhe do të krijojnë kursime që mund të plotësojnë fondin.
- **Komponenti jo-ripërtëritshëm** do të sigurojë subvencione të drejtpërdrejta për konsumatorët e cenueshëm për lehtësim financiar të menjëhershëm gjatë periudhave të krizës. Ky komponent duhet të mbetet fleksibël për t'u përgjigjur nevojave emergjente

Dispozita ligjore thotë: *"FKEE mund të mbajë paralelisht një komponent jo-ripërtëritshëm për të siguruar grante, garanci të pjesshme dhe instrumente të tjera financiare jo-ripërtëritëse."* Duke adoptuar një model të ngjashëm me dy komponentë, fondi mund të sigurojë qëndrueshmërinë e tij afatgjatë duke adresuar njëkohësisht nevojat urgjente.

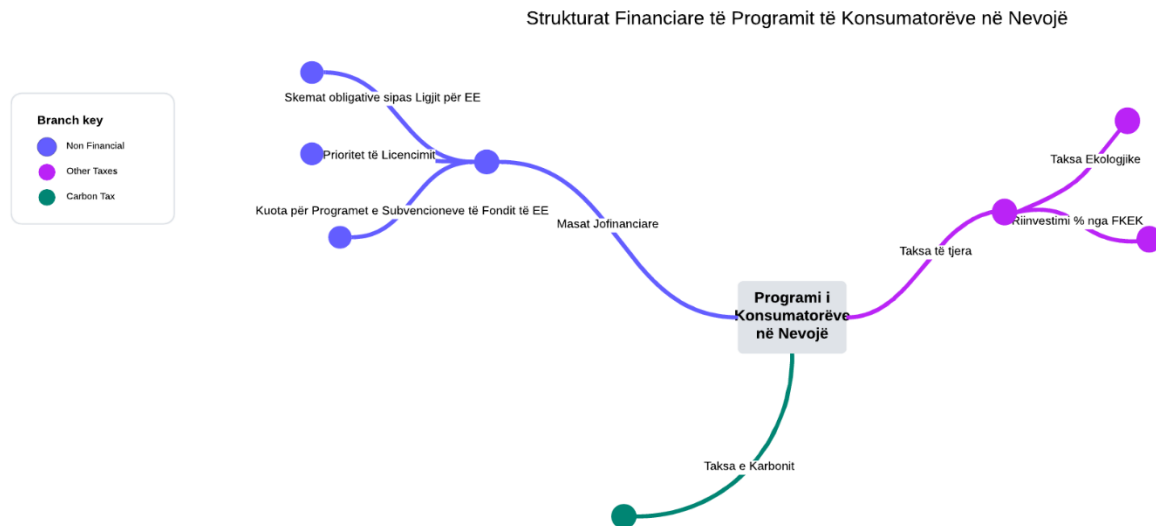
C. Heqja graduale e subvencioneve direkte në tarifa

Ndërsa subvencionet direkte janë të nevojshme në fazat fillestare të programit, ato duhet të hiqen gradualisht dhe të zëvendësohen me investime në efikasitetin e energjisë. Masat e përkohshme, siç janë paketat e mbështetjes energjetike të qeverisë për vitin 2022, të shënuara në **Raportin e BE-së për Kosovën 2023**, ofruan lehtësim kritik gjatë krizës energjetike. Megjithatë, siç thekson raporti: *"Masat mund të ishin më të shënjestruara dhe më transparente"*.

Për të përmirësuar objektivin dhe transparencën, qeveria duhet të hartojë një udhërrëfyes të qartë për kalimin nga subvencionet e drejtpërdrejta në masa të qëndrueshme dhe të fokusuar në efikasitet. Ky tranzicion do të sigurojë që burimet financiare të përdoren në mënyrë efektive dhe të kontribuojë në reduktimin e shkaqeve strukturore të varfërisë energjetike.

D. Transparenca dhe Përgjegjshmëria

Transparenca dhe llogaridhënia janë thelbësore për suksesin e fondit, në përputhje me **Parimet SIGMA të Administratës Publike**, të cilat theksojnë qeverisjen efektive dhe angazhimin e qytetarëve. Për të garantuar transparencë duhet të merren masat e mëposhtme:

1. **Kriteret e qarta të përshtatshmërisë:** Metodologjia për përcaktimin e përfituesve dhe renditjen e familjeve duhet të jetë e disponueshme për publikun dhe lehtësisht e aksesueshme.
2. **Monitorimi dhe raportimi i rregullt:** Të dy komponentët rrotullues dhe jo-rrotullues duhet të monitorohen veçmas, siç kërkohet sipas *nenit 34 të Ligjit për Eficiencën e Energjisë: “Të dy komponentët e fondit do të monitorohen veçmas, duke përdorur sisteme të veçanta monitorimi dhe kontabiliteti”*. Raportet e rregullta duhet të publikohen për të ofruar njohuri mbi performancën dhe alokimin e fondeve.
3. **Angazhimi i palëve të interesuara:** Konsultimet me shoqërinë civile, përfaqësuesit e konsumatorëve dhe ekspertët e energjisë do të sigurojnë pranim publik dhe drejtësi në zbatimin e programit.
4. **Mekanizmat e auditimit:** Auditimet e pavarura duhet të kryhen çdo vit për të vlerësuar integritetin financiar dhe efikasitetin e fondit.

Duke siguruar transparencë dhe duke u përfruar me parimet SIGMA, programi mund të ndërtojë besimin e publikut dhe të shmangë mangësitë e vërejtura më parë në skemat e synuara të mbështetjes.

IV. Financimi i Fondit

Krijimi i mekanizmave të qëndrueshëm dhe transparent të financimit është vendimtar për suksesin e **Programit për Mbrojtjen e Konsumatorëve në nevojë të Energjisë Elektrike**. Strategjia e propozuar e financimit përdor një kombinim të instrumenteve financiare novatore dhe kornizave ligjore ekzistuese për të siguruar qëndrueshmërinë afatshkurtër dhe afatgjatë të fondit.

A. Tatimi i Brendshëm i Karbonit

Zbatimi i **taksimit të brendshëm të karbonit** përfaqëson një mundësi strategjike për ta harmonizuar Kosovën me politikat rajonale dhe të BE-së për klimën, duke gjeneruar gjithashtu një rrjedhë të dedikuar të të ardhurave për të mbështetur konsumatorët e cenueshëm.

Gjashtëshja e Ballkanit Perëndimor (BB6), përfshirë Kosovën, janë zotuar ndaj Deklaratës së Sofjes (2020) dhe **Udhërrëfyesit të Dekarbonizimit** (2021), duke u zotuar të miratojnë mekanizmat e çmimit të karbonit si pjesë e Agjendës së Gjellbër të BE-së. Megjithatë, përparimi në zbatimin e mekanizmave të tillë ka qenë i kufizuar në të gjithë rajonin, kryesisht për shkak të kompleksitetit të strukturave të tregut të energjisë dhe tendencave monopoliste që pengojnë konkurrencën dhe depërtimin e energjisë së rinovueshme.

Futja e taksimit të karbonit në Kosovë përputhet me stimujt më të gjerë të BE-së, veçanërisht me **Mekanizmin e Rregullimit të Kufirit të Karbonit (CBAM)**, i cili kërkon që partnerët tregtarë të miratojnë kornizat e çmimeve të karbonit deri në vitin 2026 për të shmangur tarifatat e lidhura me karbonin. Siç kanë treguar studimet, ndikimi makroekonomik i CBAM mund të menaxhohet në mënyrë efektive nëse të ardhurat nga taksat e karbonit rriinvestohen në mënyrë produktive, si për shembull në masat e efikasitetit të energjisë dhe mbështetjen e synuar të konsumatorëve.

Taksa e brendshme e propozuar e karbonit do të ofronte përfitime të dyfishta:

- **Gjenerimi i të ardhurave:** Të ardhurat e dedikuara do të financonin drejtpërdrejt subvencionet për konsumatorët e cenueshëm të energjisë elektrike dhe investimet afatgjata në efizienzën e energjisë.
- **Përafrimi i politikave:** Kosova do të avanconte qëllimet e saj të integritetit në BE duke zbatuar instrumente të bazuara në treg që përvetësojnë kostot mjedisore të emetimeve të karbonit.

Për të maksimizuar efektivitetin, taksa e karbonit duhet të shoqërohet me:

1. **Një sistem i fuqishëm për Monitorimin, Raportimin dhe Verifikimin (MRV)** për të siguruar transparencë dhe përgjegjshmëri në të dhënat e emetimeve.
2. **Reforma e subvencioneve për karburantet fosile** për të parandaluar krijimin e stimujve të kundërt që minojnë efektivitetin e çmimit të karbonit.
3. **Koordinimi rajonal** për të zbutur shqetësimet lidhur me rrjedhjen e karbonit dhe për të harmonizuar nivelet e çmimeve në të Gjashtë Ballkanit Perëndimor (WB6).

B. Fondi i Eficiencës së Energjisë – Investimet e Kursimeve

Mekanizmi i dytë i financimit përfshin rriinvestimin e **kursimeve të arritura nëpërmjet masave të eficiencës së energjisë**. Fondi ekzistues i **Kosovës për Eficiencë të Energjisë (FKEE)** ofron një kornizë të dëshmuar për menaxhimin e investimeve të tilla. *Neni 34 i Ligjit Nr. 06/L-079 për Eficiencën e Energjisë* lejon FKEE të operojë si **në komponentët rrotullues ashtu edhe në ato jo rrotullues**, duke mundësuar riciklimin e fondeve në projektet e ardhshme.

Për të siguruar financim të dedikuar për mbrojtjen e konsumatorëve vulnerabël, propozohet qasja e mëposhtme:

- **Mekanizmi Ripërtëritës:** Investimet në efizienzën energjetike të njësive banesore (p.sh., izolimi, pajisjet efikase, sistemet e ngrohjes) do të gjenerojnë kursime të matshme të energjisë. Këto kursime do të plotësojnë fondin, duke siguruar qëndrueshmëri afatgjatë.

- **Grantet Jo-Ripërtëritëse:** Një pjesë e fondit do të alokohet si grante për të subvencionuar kostot e menjëhershme për familjet e cenueshme, duke ndjekur modelin jo-ripërtëritës të lejuar sipas Nenit 34.

Qasja e kombinuar pasqyron praktikat më të mira ndërkombëtare, duke siguruar që efikasiteti i energjisë jo vetëm që redukton kostot për konsumatorët, por gjithashtu krijon një cikël financimi të vetëqëndrueshëm.

C. Të ardhurat nga Taksat Fkologjike

Një burim tjetër i propozuar i financimit është **Taksa Ekologjike** e mbledhur gjatë regjistrimit të automjeteve në Kosovë. Aktualisht, këto të hyra trajtohen si të hyra të përgjithshme sipas *Ligjit për Menaxhimin e Financave Publike*. Për të maksimizuar ndikimin e taksave ekologjike, duhet të bëhen ndryshime në ligj për të siguruar që të ardhurat tatimore të dedikuara të shpërndahen në programe specifike mjedisore dhe të lidhura me energjinë.

Duke caktuar të ardhurat nga taksat ekologjike për mbrojtjen e konsumatorëve të cenueshëm të energjisë elektrike, qeveria mund të demonstrojë transparencë fiskale duke adresuar njëkohësisht sfidat e varfërisë mjedisore dhe energjetike.

D. Skema e Detyrimit të Eficiencës së Energjisë

Skema e Detyrimeve të Eficiencës së Energjisë, e krijuar sipas *nenit 10 të Ligjit për Eficiencën e Energjisë*, mandaton ofruesit dhe shpërndarësit e energjisë që të arrijnë kursime kumulative të energjisë përmes masave specifike. Strategjia e propozuar e financimit bazohet në këtë kuadër duke u kërkuar palëve të detyruara të kontribuojnë në fond në dy mënyra

- **Investime të Drejtpërdrejta:** Ofruesit e energjisë duhet të investojnë në masa të eficiencës energjetike që synojnë konsumatorët e cenueshëm, si subvencionimi i përmirësimeve të shtëpive ose ofrimi i teknologjive efikase.
- **Kontributet e Blere:** Palët e detyruara që nuk arrijnë të përmbushin objektivat e tyre për kursimet e energjisë mund të kompensojnë duke kontribuar në fond, siç lejohet sipas Nenit 10.12.5: *“një palë e detyruar mund të blejë pjesërisht ose plotësisht detyrimin e saj duke transferuar në FKEE shumën përkatëse me një normë fikse për Ktoe.”*

Kjo qasje siguron që palët e detyruara të luajnë një rol aktiv në financimin e eficiencës së energjisë për familjet e cenueshme duke ruajtur fleksibilitetin për pajtueshmërinë.

V. Rekomandime

Qeveria e Kosovës duhet të miratojë një prag të bazuar në shpenzime për varfërinë energjetike, duke e përcaktuar atë si familje që shpenzojnë më shumë se 25% të të ardhurave të tyre të disponueshme për shpenzime të lidhura me energjinë. Ky prag duhet të rishikohet periodikisht, bazuar në të dhëna të përditësuara mbi çmimet e energjisë, të ardhurat familjare dhe kushtet socio-ekonomike, për të siguruar relevancë dhe saktësi të vazhdueshme. Qeveria duhet ta nisë këtë proces brenda gjashtë muajve, duke siguruar që familjet e cenueshme të identifikohen dhe të mbështeten në mënyrë efektive. Mbledhja e të dhënave në shkallë kombëtare, e udhëhequr nga Ministria e Ekonomisë dhe e mbështetur nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, duhet të përfundojë brenda një viti për të lehtësuar vendosjen e pragut.

Ministria e Ekonomisë duhet të sigurojë funksionalitetin e fondit për konsumatorët e rrezikuar të energjisë elektrike duke krijuar dy komponentë të veçantë: një për subvencione të menjëhershme dhe një tjetër për investime në efikasitetin energjetik. Duke marrë mësim nga Fondi Kosovor për Garanci Kreditorë dhe Fondi i Kosovës për Efikasitetin të Energjisë, Ministria duhet të prezantojë një strategji të qartë alokimi, duke përfshirë një Tabelë të Renditjes së Konsumatorëve të Cenueshëm, brenda nëntë muajve të ardhshëm. Kjo tabelë duhet të japë përparësi mbështetjes bazuar në nivelet e të ardhurave, shpenzimet për energji dhe efikasitetin e njësive banesore, duke siguruar shpërndarje të drejtë të burimeve.

Qeveria duhet të eliminojë gradualisht subvencionet e drejtpërdrejta gjatë tre viteve të ardhshme, duke i zëvendësuar ato me investime të fokusuar në efikasitetin. Një plan i qartë për këtë tranzicion duhet të zhvillohet brenda gjashtë muajve të ardhshëm, duke shfrytëzuar mekanizmat e përshkruar në Strategjinë e Energjisë 2022-2031. Ky ndryshim do të adresojë shkaqet strukturore të varfërisë energjetike, duke siguruar një përdorim më të qëndrueshëm dhe më të dobishëm të burimeve.

Ministria e Financave duhet të prezantojë tatimin e brendshëm mbi karbonin brenda dy viteve të ardhshme, duke dedikuar të ardhurat për subvencionimin e konsumatorëve të cenueshëm dhe për financimin e masave për efikasitetin energjetik. Në përputhje me politikat klimatike të BE-së dhe Mekanizmin e Rregullimit të Kufirit të Karbonit, ky tatim do të mbështesë gjithashtu integrimin e Kosovës në tregjet e BE-së. Për më tepër, ndryshimet në Ligjin për Menaxhimin e Financave Publike duhet të bëhen brenda një viti për të ndarë të ardhurat nga Tatimi Ekologjik për programet mjedisore dhe të lidhura me energjinë. Ministria duhet të bashkëpunojë me Agjencinë e Efikasitetit të Energjisë për të riuinvestuar kursimet nga masat për efikasitetin energjetik në një model fondi ripërtëritës, ndërsa ruan grante jo-ripërtëritëse për lehtësim të menjëhershëm.

Agjencia e Efikasitetit të Energjisë duhet të sigurojë që ofruesit dhe shpërndarësit e energjisë të kontribuojnë në kursimet kumulative të energjisë përmes investimeve të fokusuar në familjet e cenueshme. Palët e detyruara që nuk arrijnë të përmbushin objektivat e tyre duhet të jenë të detyruara të bëjnë kontribute financiare në fond, siç përcaktohet në Nenin 10 të Ligjit për Efikasitetin të Energjisë. Ky mekanizëm duhet të operacionalizohet brenda një viti, me udhëzime dhe sisteme të monitorimit të qarta për të ndjekur pajtueshmërinë dhe kontributet.

Zyra e Rregullatorit të Energjisë duhet të mbikëqyrë publikimin e kritereve të pranueshmërisë dhe metodologjisë së renditjes për përfituesit e fondit, duke siguruar transparencë dhe qasje publike. Monitorimi i rregullt dhe auditimet e pavarura duhet të mandatohen çdo vit për të vlerësuar performancën dhe integritetin financiar të fondit. Zyra duhet të publikojë raporte mbi komponentët ripërtëritës dhe jo-ripërtëritës të fondit, siç kërkohet nga Neni 34 i Ligjit për Efikasitetin të Energjisë, duke filluar brenda 12 muajve të ardhshëm.

Qeveria duhet të intensifikojë bashkëpunimin rajonal për të harmonizuar mekanizmat e çmimit të karbonit dhe reformat e tregut të energjisë. Bashkëpunimi me partnerët e Ballkanit Perëndimor dhe BE-në duhet të jetë prioritar brenda dy viteve të ardhshme për të parandaluar rrjedhjen e karbonit, për të përmirësuar ndërtimin e kapaciteteve dhe për të ndarë njohuritë mbi praktikën më të mira. Për më tepër, Kosova duhet të kërkojë mbështetje teknike dhe financiare nga Agjenda e Gjellbër e BE-së për të përshpejtuar zbatimin e këtyre masave.

Ministria duhet ta trajtojë programin aktual si një pilot për të vlerësuar efektivitetin e tij dhe për të identifikuar praktikën më të mira. Brenda tre viteve, përfundimet e nxjerra duhet të informojnë zhvillimin e një strategjie gjithëpërfshirëse dhe afatgjatë për zbutjen e varfërisë energjetike.

Strategjia duhet të integrojë masa për rezistencën ndaj klimës, duke siguruar që familjet e cenueshme të mbrohen nga ndikimet e krizave të ardhshme energjetike dhe rreziqet klimatike.

Ky punim u mundësua me mbështetjen e Qeverisë Gjermane dhe implementuar nëpërmjet Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, në Kosovë. Pikëpamjet dhe opinionet e shprehura në këtë botim janë të autorëve. Ato jodomsdoshmërisht pasqyrojnë opinionet ose pikëpamjet e GIZ-it.

Mbështetur nga:

Implemented by
giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Zbatuar nga:

